

บทคัดย่อ

โครงการพัฒนาระบบการผลิตผ้าผ่านการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมของชุมชนบ้านร่องสำน หมู่ที่ 20 ตำบลร่มเย็น อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษากระบวนการผลิตผ้าผ่านการเรียนรู้และการเชื่อมโยงความแตกต่างของชุมชนบ้านร่องสำน หมู่ที่ 20 2) เพื่อพัฒนารูปแบบของอาชีพการผลิตผ้าและการสร้างคุณค่าของผลิตภัณฑ์ที่มาจากเรื่องราวของการเชื่อมโยงวัฒนธรรม 3) เพื่อถอดบทเรียนชุดความรู้ด้านการบริหารจัดการชุมชน เพื่อลดช่องว่างของความแตกต่างทางวัฒนธรรมในอนาคต โดยใช้กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น (CBR) ซึ่งใช้เทคนิคการวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (PAR) และเทคนิค AIC ในการลงพื้นที่หนุนเสริมการเก็บข้อมูล พัฒนาระบบการผลิต โดยใช้เครือข่ายร่วมพัฒนา ร่วมเรียนรู้ กระตุ้นเตือน และให้กำลังใจ พัฒนาศักยภาพทีมวิจัยชุมชนด้วยการฝึกอบรม การสาธิต การปฏิบัติและการเสวนากลุ่ม โดยพี่เลี้ยงใช้กระบวนการหนุนเสริมหลากหลายรูปแบบ ได้แก่ การให้ข้อมูลเสนอแนะ กระตุ้นให้กล้าคิด กล้าเสนอแนะ มอบหมายงาน การจัดเวที และให้ข้อคิด เสริมแรง เพื่อสร้างความมั่นใจและกำลังใจ การหนุนเสริมของทีมนักวิจัยใช้หลักยึดหยุ่นและหลักการบริหารที่เน้นผลลัพธ์ มีการประเมินผลกิจกรรมทุกขั้นตอน

ผลการวิจัย สรุปได้ดังนี้ 1) ผลการศึกษากระบวนการผลิตผ้าผ่านการเรียนรู้และการเชื่อมโยงความแตกต่างของชุมชนบ้านร่องสำน หมู่ที่ 20 พบว่า เวทีประชุมเพื่อสร้างความเข้าใจและวางแผนการดำเนินงานวิจัย ทำให้นักวิจัยได้เห็นความสำคัญของการสร้างความเข้าใจทีมวิจัยของครู กศน. การแสวงหาวิธีการและเครื่องมือที่ใช้สำรวจข้อมูลชุมชน ที่สามารถนำไปใช้เป็นเนื้อหาของการสร้างการเรียนรู้เพื่อเชื่อมโยงความแตกต่างของ 2 วัฒนธรรม ที่จะนำไปสู่แรงจูงใจในการให้ชุมชนเกิดการสืบค้นข้อมูลของตนเอง การแสวงหาวิธีการและเครื่องมือในการสำรวจชุมชน โดยใช้วิธีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันระหว่าง 2 ชนชาติพันธุ์ มีการสรุปเนื้อหาและประเด็นได้แก่ 1) ภาษาพูด 2) อาหารการกิน 3) ประเพณีวัฒนธรรม 4) การแต่งกาย 5) อาชีพ 6) ความเชื่อ การนับถือผีและศาสนา โดยเฉพาะด้านการแต่งกายเป็นเครื่องมือที่สามารถสะท้อนให้เห็นในและนอกชุมชนได้พบเห็นและสัมผัสได้ง่ายในความงดงามของเครื่องแต่งกายของ 2 ชนชาติพันธุ์ ที่แฝงไปด้วยเรื่องราวความเป็นมาของแต่ละชนชาติที่นักวิจัยชุมชนเห็นว่าเป็นเครื่องมือที่สามารถนำไปให้ 2 ชนชาติพันธุ์ได้เรียนรู้วิถีชีวิตข้ามวัฒนธรรม 2 ชนชาติพันธุ์ ซึ่งมีความมุ่งหวังว่า ทำอย่างไรให้ลายผ้า ไปอยู่บนผ้าไหม และเกิดเป็นผลิตภัณฑ์ที่บ่งบอกความเป็นเอกลักษณ์ของคน 2 ชนชาติพันธุ์ ที่สามารถอยู่ร่วมกันอย่างและมีเครื่องหมายที่แสดงความเป็น 2 ชนชาติพันธุ์ที่อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข 2) ผลการ พัฒนารูปแบบของอาชีพการผลิตผ้าและการสร้างคุณค่าของผลิตภัณฑ์ที่มาจากเรื่องราวของการเชื่อมโยงวัฒนธรรม ด้วยสร้างความเข้าใจ กำหนดเป้าหมาย และวางแผนการดำเนินงานร่วมกันทั้งของนักวิจัยครู กศน.และนักวิจัย ชุมชนที่เอื้อต่อการจัดกิจกรรมกำหนดหลักสูตรอาชีพระยะสั้น หลักสูตร “การปักผ้าไหมลายมัดหมี่” ที่สามารถพัฒนาไปสู่เกิดผลิตภัณฑ์ของ 2 ชนชาติพันธุ์ ชุมชนมีส่วนร่วมในการคัดเลือก ตัดสินใจ ออกแบบผลิตภัณฑ์ที่มาจากความเป็นตัวตนของชนชาติพันธุ์ของตนเอง สร้างคุณค่าในความหมายที่แฝงเอาไว้ในผลิตภัณฑ์ผ้าตามแนวทางที่จะสามารถพัฒนาองค์ความรู้เดิมเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ๆ สร้างนวัตกรรมใหม่ พัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ออกสู่ตลาดที่รองรับ โดยก้าวข้ามข้อจำกัดทางภาษา การสื่อสารระหว่างชนชาติพันธุ์และความไม่เข้าใจกัน เพื่อให้ได้มาซึ่งแนวทางในสร้างรูปแบบในการบริหารจัดการชุมชนที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายและตรงกับความต้องการของชุมชนโดยชุมชนเอง โดยวิเคราะห์ความยาก ความง่าย ของตัวผลิตภัณฑ์ และความน่าสนใจ

ของตลาดในการรองรับการจำหน่าย และคำนึงถึงข้อจำกัดขนาดผ้าไหมที่ต้องนำไปแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ จนมีมติว่าจะออกแบบผลิตภัณฑ์ จำนวน 2 อย่าง คือ กระเป๋าสตางค์ใบยาว และพวงกุญแจ 3) ผลการถอดบทเรียนชุดความรู้ด้านการบริหารจัดการชุมชน เพื่อลดช่องว่างของความแตกต่างทางวัฒนธรรมในอนาคต ในมิติของการจัดการเรียนรู้ของ กศน. พบว่า ด้านนักวิจัยชุมชน ของ 2 ชนชาติพันธุ์ มีทักษะในการเรียนรู้กระบวนการงานวิจัย จากการลองผิดลองถูกด้วยตนเอง ทำให้เกิดความตระหนักว่ากระบวนการวิจัยเป็นเรื่องที่อยู่กับตัวเรา เพียงไม่รู้เท่านั้นว่านั่นคืองานวิจัย ที่จะต้องหาคำตอบให้ได้ เพื่อแก้ไขปัญหา ตลอดจนป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาในอนาคต เล็งเห็นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน **มิตินักวิจัยครู กศน.อำเภอเชียงคำ** การได้เล็งความสำคัญของการพัฒนาคน ที่เป็นศูนย์การของการจัดการเรียนรู้ มอบโอกาสในการพัฒนาศักยภาพชีวิตให้กับประชาชนในรูปแบบงานวิจัย ที่สามารถนำพานักวิจัยครู ได้เรียนรู้วิถีชีวิตของชนชาติพันธุ์ ได้อย่างแท้จริง มีความเข้าใจสถานการณ์ของชุมชนที่เป็นอยู่ตลอดจนได้เรียนรู้คุณค่าทางวัฒนธรรมของวิถีชีวิตของ 2 ชนชาติพันธุ์ที่มีคุณค่า นำไปสู่การจัดกระบวนการเรียนการสอนที่มาจากความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง ได้แก่ การทำจัดแผนการเรียนการสอนที่เอื้อต่อประชาชนอย่างสูงสุด การเสริมสร้างทักษะชีวิต การเสริมการอาชีพให้กับชุมชนจนกระทั่งสามารถพัฒนาเป็นหลักสูตรในการเรียนรู้ที่มีความสอดคล้องกับสถานการณ์หรือบริบทที่เหมาะสม **มิตินักวิจัยชุมชน** ได้รับโอกาสในการทำงานวิจัย และได้เรียนรู้กระบวนการทำงานวิจัยร่วมกับหน่วยงาน นักวิจัยชุมชนเกิดการเรียนรู้ในกระบวนการวิจัยมากยิ่งขึ้น รู้ว่าวิจัยคือ อะไร มีกระบวนการอย่างไร ทำเพื่ออะไร และในขั้นตอนการดำเนินงานนักวิจัยชุมชนเกิดกระบวนการเรียนรู้ เกิดกระบวนการคิด มีการเปลี่ยนแปลงที่กล้าแสดงออกมากยิ่งขึ้น กล้าที่จะแสดงความคิดเห็น กล้าที่จะเสนอข้อโต้แย้งที่ตัวเองคิดว่าผิดหรือถูก และมีความมั่นใจ มีความภูมิใจในความเป็นชนชาติพันธุ์ มีความกล้าที่จะแสดงออก และการยอมรับ ของชุมชน สังคม นักวิจัยสามารถให้คำนิยามศัพท์ในการทำงานวิจัย ด้วยตนเอง ดังคำกล่าวของ นางเนลา มูลลิวัล หัวหน้าโครงการร่วม กล่าวว่า วิจัย เปรียบกับคำว่า “โศแหละ” ที่ให้ความหมาย นำมาพูดคุยกันปรึกษาหารือเพื่อหาคำตอบ เมื่อผ่านการทำงานระยะที่ 1 นางเนลา มูลลิวัล ได้ให้ คำนิยามศัพท์ของงานวิจัยของตนเองไว้ว่า “**โศแหละ** หมายถึง การค้นหาอย่างลึกซึ้ง ด้วยวิธีการต่างๆ เพื่อให้ได้คำตอบ และสามารถที่บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ดังที่กล่าวไว้ ว่า “**เราอยากเห็นลายปักของพี่น้องม้งอยู่บนผืนผ้าไหมของเรา**” ส่วนอีกท่านหนึ่ง นักวิจัยชุมชนชาติพันธุ์ม้ง คือ นางย่า แซ่ย่าง ได้ให้คำนิยาม งานวิจัย ตามความเข้าใจของตนเอง ไว้ว่า “**ทำๆไปเดี๋ยวกี้รู้** หมายถึง ค่อยๆทำไป ทำวันละนิดวันละหน่อย ทำบ่อยๆ ทำซ้ำๆ แล้วจะเห็นผลดังที่อยากให้เป็น” จะเห็นได้ว่า กระบวนการวิจัยที่แท้จริงแล้ว ตามความเข้าใจของนักวิจัยชุมชน เป็นกระบวนการที่ไร้รูปแบบในการดำเนินงานวิจัย แต่ให้ชี้เห็นว่า งานวิจัย คือ การตั้งคำถาม เพื่อให้ได้คำตอบในการแก้ไขปัญหาและสร้างภูมิป้องกันให้กับตัวเอง ในสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ที่เกิดจากกระบวนการลงมือทำ ลงมือปฏิบัติ ลองผิดลองถูกด้วยตัวเองและสรุปผลด้วยตนเอง